

LIETUVOS AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ PROFESINIŲ SAJUNGŲ SUSIVIENIJIMAS

Jos Ekscelencijai

2010-03-04 Nr. 10/02

Lietuvos Respublikos Prezidentei

Daliai Grybauskaitei

Simono Daukanto a. 3,

LT 01021 VILNIUS

Jūsų Ekscelencija Prezidente,

Nuo seno žinoma tiesa, kad aukštasis mokslas – tai visuotinai pripažįstamas kelias į asmeninę ir socialinę sėkmę. Tačiau padėtis, kuri susidarė gerokai anksčiau, o įsigaliojus MSĮ dar labiau išryškėjo, aukštojo mokslo reorganizacija pavadinti negalima.

Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimas (LAMPSS), kuris vienija 15-os universitetų ir kolegijų darbuotojus, nuolat pasisakė ir pasisako už šalies aukštojo mokslo reformą, kaip vieną iš būdų įveikti šioje srityje susidariusią vis gilėjančią krizę.

LAMPSS nuomone, pastaruoju metu daromi mokslo ir studijų pertvarkymai negali būti chaotiški ir neapgalvoti, niekam neatsakant už ilgalaikes pasekmes visai Valstybei bei tautai.

Šiuo metu esamą situaciją galima palyginti su tokia, kai jūroje siaučiant stipriai audrai laivo kapitonas skiriamas ne pagal išsilavinimą ir gebėjimus, o renkamas grupelės „savų“ laivo keleivių. Ir tokie dalykai vadinami skambiu vardu – „demokratija“.

Šiandien, kai visame civilizuotame pasaulyje, netgi kažkada buvusiose atsilikusiose Rytų Azijos šalyse, mokslas jau tapo būdu, kuriančiu didelę pridėdamąją vertę, Lietuvoje atvirkščiai – mokslas tapo niekam „neįdomiu“ ir „nereikalingu“ žmonelių (mokslininkų, tyrėjų,

menininkų) rūpesčiu. Jų žinios ir patirtis naujiems, ką tik iškeptiems švietimo ir mokslo biurokratams nerūpi; netgi pateikus faktus apie tikrą esamą mokslo ir studijų situaciją, reaguojama kaip į išmaldos sau patiems prašymą. Lietuva neturi nei naftos, nei metalų, nei kitų iškasenų, vienintelis jos turtas – išsilavinę ir darbštūs žmonės, kurie galėtų kurti aukštą intelektualinę ir pridėtinę vertę turintį produktą – aukštąsias technologijas.

Iš aukštų tribūnų garsiai šnekama, kiek daug galima uždirbti iš Europos Sąjungos ir kitų mokslo projektams skiriamų lėšų. Tačiau pamirštama, kad šiuolaikiniams moksliniams tyrimams reikia gerai įrengtų laboratorijų, aukštos kvalifikacijos mokslininkų ir tyrėjų, kurie tam turėtų laiko. Lietuvos universitetuose dėstytojai turi didžiulį pedagoginį krūvį, todėl atidėsčius 6–8 val. paskaitų, laiko moksliniams tyrimams nebelieka. Po mokslo ir studijų reformos dėstytojų socialinė padėtis dar pablogėjo, nes kiekvienas universitetas dabar privalo dirbti laisvosios rinkos sąlygomis: privilioti kuo daugiau galinčių mokėti už mokslą studentų ir kuo daugiau apkrauti dėstytojus, todėl produktyviai dirbti mokslinio projekto darbus jau nebelieka nei laiko, nei jėgų. Jeigu dirbant viršvalandžius sugebama dar ir dalyvauti moksliniame projekte, nukenčia kita pusė – studentams skaitomų paskaitų kokybė. Kol išliks tokia situacija, visos kalbos apie studijų kokybę bus tik tuščios šnekos, nes didžiuliu krūviu dirbant, kitiems darbams nebeliks laiko, o kur dar naujų studijų programų rengimas, savianalizės, vadovėlių, metodinių priemonių rašymas ir t. t. Pirmaujančių užsienio šalių patirtis rodo, kad mokslui ir menui reikia atsidėti, turėti tinkamą aprūpinimą, tik tuomet galima tikėtis kokybės. Mokslas nėra verslas, kaip tikina partijų atstovai, ir laisvosios rinkos (verslo) sąlygomis egzistuoti negali. Negalėdami išgyventi iš apgailėtinų atlyginimų, jauni kvalifikuoti, perspektyvūs (turintys mokslo laipsnius) specialistai emigruoja. Toks jų elgesys nėra vien darbo paieška, dažnai tai yra protestas prieš esamą tvarką. Tik retas kuris, padirbėjęs prestižinėse užsienio laboratorijose, grįžta atgal, nors tai ir yra skatinama.

Dirbdami ir kalbėdami su jaunais žmonėmis, girdime jų išsakomą nuostatą, kad žmonės praranda motyvaciją būti lietuviais, patriotais, pagarbiai kalbėti apie tėvynę ir jaučiasi joje nereikalingi.

LAMPSS nuomone, Lietuvoje vykdoma mokslo ir studijų reorganizacija nesprendžia esminių reformos tikslų, nes priežastys, kurios trukdo mokslui vystytis, lieka nepašalintos, ir netgi atvirksčiai, sudaro prielaidas visai sugriauti aukštojo mokslo sistemą, nes universitetai, kad išgyventų, šiuo metu yra priversti bet kokia kaina tuos, už mokslą mokančius studentus

išlaikyti, dažnai nekreipdami dėmesio į jų žinais. Tai kur čia taip liaupsinamos prielaidos aukštojo mokslo kokybei atsirasti?

Be išvardintų problemų, LAMPSS nori atkreipti dėmesį į daugelį bendro pobūdžio **socialinių** aukštojo mokslo problemų, kurios rūpi Lietuvos universitetuose, kolegijose, mokslo tyrimų instituteose dirbantiems dėstytojams ir mokslininkams, bibliotekininkams ir menininkams, darbuotojams:

1. Dėstytojai ir mokslininkai diskriminuojami sudarant terminuotas darbo sutartis, iki šiol pažeidžiant LR Darbo Kodekso reikalavimus ir Konstitucinio Teismo išaiškinimą apie skirtumus tarp darbo pareigų ir darbo sutarties. Vykdamas mokslinių institutų reorganizaciją ir juos prijungus prie universiteto ar centro, mokslininkai prievartaujami pasirašyti terminuotas darbo sutartis, kai jie pervedami dirbti į kitą universitetą ar centrą. Taip sudaromos sąlygos pastarųjų vadovams piktnaudžiauti nesilaikant socialinio teisingumo principų; darbuotojus atleisti net nesumokėjus išeitinių kompensacijų. Atleistas darbuotojas taip pat netenka ir kitų socialinių garantijų. Tokie reiškiniai pažeidžia LR Konstitucijoje numatytas žmogaus teises.
2. Ignoruojamas **civilizuotose** pasaulio (ypač Europos) šalyse demokratijos pagrindu laikomas socialinis dialogas tarp darbuotojų atstovų (LAMPSS, Lietuvos mokslininkų sąjungos ir kt.) ir valdžios atstovų (Seimo, Vyriausybės, Lietuvos aukštojo mokslo tarybos, ŠMM). Dėl šios priežasties ir dažnai dėl reikiamos valdžios atstovų dalykinės bei vadybinės kompetencijos ir patirties stokos ir vienpusių (kartais tam tikroms interesų grupėms naudingų) sprendimų padaroma daugybė klaidų, pažeidžiamos aukštojo mokslo sistemoje dirbančių darbuotojų teisės, neužtikrinamas socialinis teisingumas bei materialinė gerovė, bloginama studijų kokybė. Priimtame MSĮ nenumatyta vieta darbuotojų atstovams (profesinėms sąjungoms ar darbo taryboms) AM valdymo organuose (senatuose, tarybose ir t. t.), nors netgi studentams, kurie dažnai net nesuvokia savo atstovavimo prasmės, šiose struktūrose MSĮ numatyta tvarka privalu turėti 20% nuo viso narių skaičiaus savo atstovų. Taip Įstatymu sukuriama prielaidos nekurti demokratijos ir viešumo aukštojo mokslo sistemoje, labai sumažėja darbuotojų atstovų galimybė atstovauti ir ginti darbuotojų interesus.
3. Europos švietimo profesinių sąjungų (ETUCE) komitetas (LAMPSS yra šios organizacijos narys), atsiliepdamas į Europos Komisijos prašymą pateikti atsiliepimus

apie naująją iniciatyvą (*Consultation on the future EU 2020 strategy. ETUCE response to the commission's working document*), nurodė, kad svarbiausias ES valstybių uždavinys yra išvengti biudžeto apkarpyimų švietimui ir mokslui, tačiau Lietuvoje vykdoma politika aiškiai prieštarauja ES politikai.

Aukštųjų mokyklų (AM) dėstytojų, tyrėjų, menininkų, mokslo tyrimų institutų darbuotojų, bibliotekininkų ir kt. specialistų darbo užmokestis yra neadekvatus jų kvalifikacijai ir atliekamiems darbams bei darbo krūviui. Dėstytojai privalo rašyti ISI straipsnius užsienio kalba, dalyvauti tarptautinėse konferencijose, kurti naujas studijų programas, atlikti savianalizę, recenzuoti įvairius leidinius, ruošti paskaitoms, rengti magistrantus, doktorantus, tačiau daugelyje universitetų jie neturi net savo darbo stalo, jau nekalbant apie normaliai įrengtą mokslininko darbo vietą. Tai rodo **ne vien nepakankamą finansavimą, bet ir valstybės institucijų dėmesio stoka**, skiriama studijoms ir mokslui.

Mokslininkų ir dėstytojų kvalifikacinių reikalavimų didinimas (atkreipkite dėmesį –darbuotojų atlyginimų ir biudžeto asignavimų mažinimo laikotarpiu!) – kita universitetų dėstytojams ir universitetų bei tyrimų institutų mokslininkams aktuali problema, nes tai susiję su kvalifikacijos pripažinimu, nuo kurio stipriai priklauso mokslininkų ir dėstytojų darbo užmokestis. Nauji kvalifikaciniai reikalavimai mokslininkams buvo patvirtinti 2009 m. spalio 12 d. Lietuvos mokslo tarybos nutarimu Nr. VII-20 „Minimalių kvalifikacinių valstybinių mokslo ir studijų institucijų mokslo darbuotojų pareigybių reikalavimų aprašas“, vienpusiškai visiškai **neaptarus su akademinės bendruomenės atstovais ir neįsigilinus į atskirų mokslo sričių bei šakų specifika**.

LAMPSS nuomone, šie **maksimaliai „minimalūs reikalavimai“ galimai prieštarauja Lietuvos Konstitucijai**, nes absoliutina mokslinių straipsnių publikavimą vien tik JAV leidžiamoje duomenų bazėje (*ISI Web of Science* duomenų bazėse) esantiems ir „Impac faktorių“ turintiems žurnalams. Toks prioriteto suteikimas vienos kategorijos mokslo leidiniams prieštarauja 2007-05-05 Lietuvos Konstitucinio Teismo (byla 18/16) išaiškinimui nutarime „Dėl minimalių kvalifikacinių reikalavimų mokslininkams“, kuriame nurodoma, kad minėta duomenų bazė yra JAV įsikūrusi privati įstaiga, teikianti mokamas paslaugas.

Išsakydamas savo mintis dėl pažeidžiamų dėstytojų, mokslininkų, tyrėjų ir kitų AM darbuotojų teisių ir socialinių problemų, LAMPSS jaučia **pareigą**, ir atsakomybę ateinančioms kartoms sukurti palankią mokslinę kūrybinę erdvę jaunimui, kuris liktų dirbti Lietuvoje, kurtų

mokslo aukštąsias technologijas ir galėtų dalyvauti teisinės, demokratinės visuomenės kūrimo procese.

Šiame rašte minimos problemos buvo ne vieną kartą išsakytos LR Seime, Vyriausybėje, Švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijose, rašyta begalė raštų su siūlymais, kaip taisyti esamą situaciją, susiklosčiusią aukštojo mokslo sistemoje. Taip pat buvo aktyviai dalyvauta kuriant Mokslo ir studijų įstatymą. Ne kartą su pasiūlymais, kaip gerinti padėtį, buvo lankytasi pas ŠMM ministrą p. G. Steponavičių, tačiau dažniausiai viskas baigdavosi pažadais „spręsti“, „kurti darbo grupes“ ar „imtis priemonių“. Tačiau nuo pažadų reikalas nė kiek nepajudėjo.

Nematydami kitos išeities, prašome Jus, Gerb. Prezidente, skirti šiek tiek laiko ir išklaudyti mūsų pastebėjimus ir nerimą dėl šiuo metu susiklosčiusios aukštojo mokslo padėties Lietuvos universitetuose, kolegijose bei mokslo tyrimų institutuose. Leiskite priminti, kad ta padėtis iš tikrųjų nėra jau tokia gera, kaip ją dažnai vaizduoja masinės žiniasklaidos priemonės: radijas, televizija, spauda.

Pagarbiai,

LIETUVOS AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ PROFESINIŲ SAJUNGŲ SUSIVIENIJIMAS

Pirmininkė Asta Lapinskienė

